

Порядок дій громадян у випадку вимагання від них з боку суддів неправомірної вигоди

Кримінальні правопорушення, пов'язані з пропозицією, наданням та отриманням неправомірної вигоди, належать до найбільш латентних. У сфері провадження правосуддя вказана їх властивість тільки посилюється, адже кожна зі сторін спору матеріально зацікавлена в найбільш ефективній моделі врегулювання конфлікту, на жаль, вдаючись або погоджуючись до неправомірних заходів такого врегулювання. Погіршує ситуацію тотальна недовіра до правосуддя та морально-правових властивостей представників суддівського корпусу. Ураховуючи зазначене, боротьба з неправомірною вигодою може бути ефективною лише за умови, якщо хтось з учасників відносин, що складаються при її наданні чи одержанні, буде зацікавлений у їх легалізації. За обставин, коли дії, що становлять зміст відносин, пов'язаних з неправомірною вигодою у будь-якому вигляді визнаються кримінально караними, говорити про зацікавленість когось з осіб, безпосередньо чи опосередковано причетних до такого кримінального правопорушення, не доводиться. Проте у випадках, коли вирішення правового конфлікту безальтернативно залежить від факту надання неправомірної вигоди, ініціювання якого здійснюється виключно суддею, вкрай необ-

хідною вбачається поінформованість громадян про найбільш ефективний та правомірний порядок дій громадянами, що опинились в такій ситуації.

Перш за все слід звернути увагу на форми, в яких здійснюється вимагання неправомірної вигоди, адже їх завуальований характер може мати наслідком тривале залишення громадян з невизначеним правовим статусом без усвідомлення останніми причин такого становища. Чинниками, які свідчать про наміри судді на вимагання неправомірної вигоди, можуть бути мімічні та інші рухові дії, в тому числі вказівні, зокрема, написання суми на листку паперу, мобільному телефоні, комп'ютері тощо. Інша найбільш типова форма вимагання неправомірної вигоди може відбуватися за обставин, коли мова судді носить явно двозначний характер, хоч прямих натяків на гроші немає. Не виключений і той випадок, коли суддя вкаже на третю особу, що є свого роду посередником, а той вже поінформує про суму або кількість неправомірної винагороди та всі інші умови такої «угоди».

Про намір отримати неправомірну вигоду може також вказувати ситуація, за якої вирішення справи явно затягується і жодних обґрунтованих підстав для тривалих періодів розгляду немає. Європейський суд

з прав людини неодноразово зазначав недодержання розумності строку розгляду справ у суді як актуальну проблему правозастосування в Україні. З цих підстав задля орієнтування учасників процесу на належне розуміння категорії розумності строків, у своїй практиці він сформулював такі його критерії: а) складність справи, тобто обставин і фактів, що ґрунтуються на праві (законі) і тягнуть певні юридичні наслідки; б) поведінку заявника, якщо затримка розгляду справи відбувається з його вини, то це, безумовно, є фактором, що послаблює ефективність скарги, однак не можна вимагати від заявника активної співпраці із судовою владою; в) поведінку державних органів, адже тільки затримки, в яких можна звинуватити державу, можуть виправдати висновки про невиконання вимоги, що стосується «розумного строку»; г) значущість для заявника питання, яке знаходиться на розгляді в суді, або особливе становище сторони у процесі. Якщо розгляд справи не пов'язаний з вищевказаними обставинами та здійснюється необґрунтовано довго, а поведінка судді свідчить про готовність прискорити процес розгляду справи із залученням непроцесуальних засобів, це може бути підставою для підозри у схиланні до надання неправомірної вигоди.

Коли вимагання неправомірної вигоди стало очевидним, громадянин повинен у своїй поведінці керуватись такими правилами:

- вести себе вкрай обережно, ввічливо, без підлещування, не допускаючи необачних висловлювань, які могли б вимагачем трактуватися або як готовність, або як категорична відмова надати неправомірну вимогу;
- уважно вислухати і точно запам'ятати поставлені умови (розміри сум, найменування товарів та характер послуг, терміни і способи передачі неправомірної вимоги, послідовність вирішення питань);
- намагатись перенести питання про місце і час надання неправомірної вигоди до на-

ступної бесіди або, якщо це неможливо, запропонувати добре знайоме вам місце для наступної зустрічі;

- поцікавитися про гарантії вирішення питання;
- не брати ініціативу в розмові на себе, а дозволяйте потенційному вимагачеві неправомірної вигоди «виговоритися», повідомити якомога більше інформації;
- негайно звертайтеся до правоохоронних органів.

Відповідно до частини 4 статті 216 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених суддями, здійснюють слідчі органів Державного бюро розслідувань, проте згідно з пунктом 1 Перехідних положень КПК вказана норма вступає в дію з дня початку діяльності Державного бюро розслідувань України, але не пізніше п'яти років з дня набрання чинності цим Кодексом. До дня введення в дію положень частини 4 статті 216 цього Кодексу повноваження щодо досудового розслідування здійснюють слідчі органів прокуратури.

Положеннями статті 214 Кримінального кодексу України встановлено, що слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Указані особи зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

В. О. Драчинська
начальник відділу реєстрації,
систематизації нормативно-правових
актів, правоосвітньої роботи та правової
допомоги Головного управління юстиції
у Вінницькій області